

Emigracijos poveikio šalies ekonomikos augimui vertinimo teorinis aspektas

Įvadas

Lietuvai integruojantis į pasaulinę ekonomiką, atsiranda galimybė skatinti teigiamus ekonominius, finansinius, kultūrinius, intelektinius pokyčius, sąlygojančius šalies ekonomikos augimą, tuo pačiu, vykstantys procesai pakeitė tarptautinės migracijos mastą, struktūrą ir kryptis. Įvairiais vertinimais per nepriklausomybės metus iš Lietuvos emigravo beveik 500 tūkst. gyventojų (apie 15 proc. populiacijos). Daugiau nei pusė emigrantų – darbingo amžiaus, tai lemia struktūrinius šalių gyventojų ir darbo jėgos pokyčius – mažėja darbo jėgos ištekliai, mokesčių bei socialinio draudimo įmokų mokėtojų. Galiausiai, tai gali paskatinti šalies ekonomikos augimo sulėtėjimą, kadangi praradus darbo jėgą nesukuriamas BVP, nerealizuojamos įgytos žinios, prarandamos investicijos įdėtos į specialisto paruošimą.

Didėjantys tarptautinės emigracijos srautai paskatino įvairių sričių mokslininkų, politikų susidomėjimą, kadangi tai sukelia įvairias ekonomines, socialines ir politines pasekmes šaliai. Pastaruoju metu tyrėjai atkreipė ypatingą dėmesį į teigiamų ir neigiamų ekonominių emigracijos pasekmių analizę kilmės šalimis. Šis poveikis gali sąlygoti pajamų, ekonomikos augimo, investicijų ir vartojimo pokyčius (per pinigines perlaidas ir gyventojų bei darbo jėgos skaičiaus mažėjimą), „protų nutekėjimą“. 2007 m. patvirtinta Ekonominės migracijos reguliavimo strategija, siekiant nustatyti ilgalaikius ekonominės migracijos politikos tikslus ir prioritetus, kad būtų išvengta neigiamų šio proceso pasekmių.

Lietuvoje daugėja tyrimų migracijos tema, tačiau nepakankamai analizuojamas kompleksinis emigracijos poveikis šalies ekonomikos augimui, todėl **siekama** sudaryti teorinį darbo jėgos emigracijos poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelį, kuris leistų įvertinti emigracijos poveikį skirtingiems šalies ekonomikos augimo komponentams. Tyrimo **objektas** – emigracijos poveikis šalies ekonomikos augimui. Tyrimo metu buvo naudoti mokslinės literatūros, lyginamosios analizės **metodai**.

Emigracijos poveikio šalies ekonomikos augimui tyrimų apibendrinimas

Darbo jėgos emigracija ir jos poveikis ekonomikos augimui yra daugiadimensinis reiškinys, kuris gali būti analizuojamas įvairiais aspektais (struktūriniu (Reichlin, Rustichini, 1993; Walz, 1995; Karpavičius, 2006), socialiniu, ekonominiu, kultūriniu, politiniu (Lundborg, Segerstrom 1999, 2002; Grossman, Helpman, 1991; Bretschger, 2001; Borjas, 1999; Levine ir kiti, 2002; Wilson, 2003; Stulgienė, Daunorienė, 2009), kurie pasireiškia įvairiuose lygmenyse (individo, šeimos (Stark, 1991), institucijų (Urbanavičienė, Tvaronavičienė, 2008), pramonės šakos, šalies (Xenogiani, 2006; Glytsos, 2002) ir skirtingais efektais (teigiamais ir neigiamais (Stahl, 1982; Katseli, Lucas, Xenogiani, 2006) ar trukme (trumpo ar ilgo laikotarpio (Birks, Sinclair, 1980; Lucas, Stark, 1985; Gunatilleke, 1992; Leon-Ledesma, Piracha, 2001; Katseli, Lucas, Xenogiani, 2006). Makroekonominio lygmeniu migracijos poveikis šalies ekonomikos augimui priklauso nuo politinių, socialinių ir ekonominių sąlygų bei individualių migrantų charakteristikų, jų sukaupto kapitalo ir elgsenos.

Atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, kad užsienio bei Lietuvos autorių darbuose emigracijos poveikis ekonomikos augimui yra analizuojamas, tačiau trūksta mokslinių ir taikomųjų tyrimų, kurie kompleksiskai atskleistų ekonomikos augimo ir emigracijos proceso sąlyčio taškus, leidžiančius nustatyti darbo jėgos emigracijos poveikį šalies ekonomikos augimui. Migracijos tyrimai suskirstyti į 3 grupes (žr. 1 lentelę). Analizuotoje mokslinėje literatūroje pateikiamos kelios sąvokos, siekiant įvardinti tiriamą reiškinį: migracija, emigracija, imigracija, todėl straipsnyje pateikiami visus procesus analizuojantys tyrimai, kadangi šių procesų tyrimo metodai yra panašūs, todėl net skirtingų reiškinų tyrimų išvados bei būdai gali būti pritaikyti visiems procesams tirti.

Migracijos procesas analizuojamas ne tik užsienio autorių darbuose (žr. 1 lentelę), bet ir Lietuvoje, tačiau lietuvių autorių atliktuose tyrimuose daugiausia akcentuojama ekonominių emigracijos priežasčių analizė (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006; Adomėnas, 2006; Gruževskis, 2006; Sipavičienė, 2006; Martinaitis, Žvalionytė, 2007; Čiarnienė, Kumpikaitė, Taraškevičius, 2009). I. Urbonavičienė ir M. Tvaronavičienė (2008) be ekonominių emigracijos paskatų tyrė institucinius motyvus. A. Kazlauskienė (2006) analizavo protų nutekėjimo priežastis ir tendencijas. A. Stulgienė ir A. Daunorienė (2009) išskyrė emigracijos poveikį darbo rinkos pusiausvyrai. A. Sipavičienė, V. Gaidys, M. Dobrynina (2009) pateikė tyrimą apie grįžtamąją migraciją ir jos situaciją Lietuvoje. Migracijos poveikį ekonomikos augimui tyrė S. Karpavičius (2006), panaudodamas dinaminį bendrosios pusiausvyros modelį, kuriame išskyrė kvalifikuotą ir nekvalifikuotą darbo jėgą, akcentuodamas skirtingą šių grupių poveikį darbo rinkai, vartojimui, kapitalo apimčiai, BVP pokyčiams.

1 lentelė

Migracijos poveikio šalies ekonomikos augimui tyrimai

Tyrimų kryptys	Požymis	Metodai	Rezultatai	Tyrėjai
Emigrantų charakteristikų poveikio tyrimai	Kvalifikuotos ir ne-kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos poveikį augimo tempui	Plėtros modelis, išskiriant ilgalaikės pusiausvyros ir vidutinės trukmės patikslinimo strategiją	Kvalifikuotos darbo jėgos emigracija turi neigiamą poveikį šalies ekonomikos augimui	Bretschger (2001)
	Imigrantų kvalifikacijos struktūra	Bendrosios pusiausvyros modelis su endogeniniu augimu	Besikeičianti darbuotojų kvalifikacijos struktūra dėl imigracijos sukelia ekonominės veiklos sektorių struktūros pokyčius	Borjas (1995) Levine ir kiti (2002)
	Imigrantų skaičius ir pasiskirstymas pagal amžių	Dinaminis bendrosios pusiausvyros migracijos ir kapitalo formavimo modelis	Demografinis imigracijos poveikis šalies ekonomikos augimui	Wilson (2003)
Pervedimų poveikio tyrimai	Migrantų pervedimų dinaminis poveikis augimui (Viduržemio jūros šalių pavyzdžiu)	Modelis, suformuotas remiantis Keinsistinė pusiausvyros lygtimi, tačiau įvedamas dinaminis aspektas, susideda iš keturių pagrindinių funkcijų: vartojimo, investicijų ir importo bei nacionalinių pajamų funkcijų.	Atlikta analizė rodo, kad šalyse vienodai veikia nestabilumo ir netikrumo, su dideliais svyravimais laike ir tarp šalių perlaidų poveikis. Išvados rodo skirtingus šalių prioritetus panaudojant piniginius pervedimus ir pervedimų pokyčio poveikio asimetriją, kadangi didėjančių pervedimų poveikis augimui yra ne toks didelis, kaip mažėjančių pervedimų neigiamas poveikis.	Glytsos (2002)
	Piniginių pervedimų makroekonominis poveikis		Makroekonominis pervedimų poveikis pasireiškia per vartojimo bei investavimo galimybių didėjimą, o tai sąlygoja teigiamus BVP pokyčius. Jeigu emigrantų pervedamos lėšos viršija išlaidas, susijusias su darbo jėgos emigracija, galima teigti, kad emigracija šaliai yra naudinga. Padidėjusios bendrosios vartojimo išlaidos gali turėti keletą pasekmių: išaugusi visuminė paklausa lemia didėjančią gamybos apimtį, tačiau gali didėti kainos bei importas. Pervedimai taip pat gali turėti įtakos ir taupymo lygio pokyčiams, kadangi emigrantų pervesti pinigai gali būti ne tik išleidžiami vartojimui, bet ir taupomi.	Solimano (2004), Ratha (2003), Nayyar (1994)

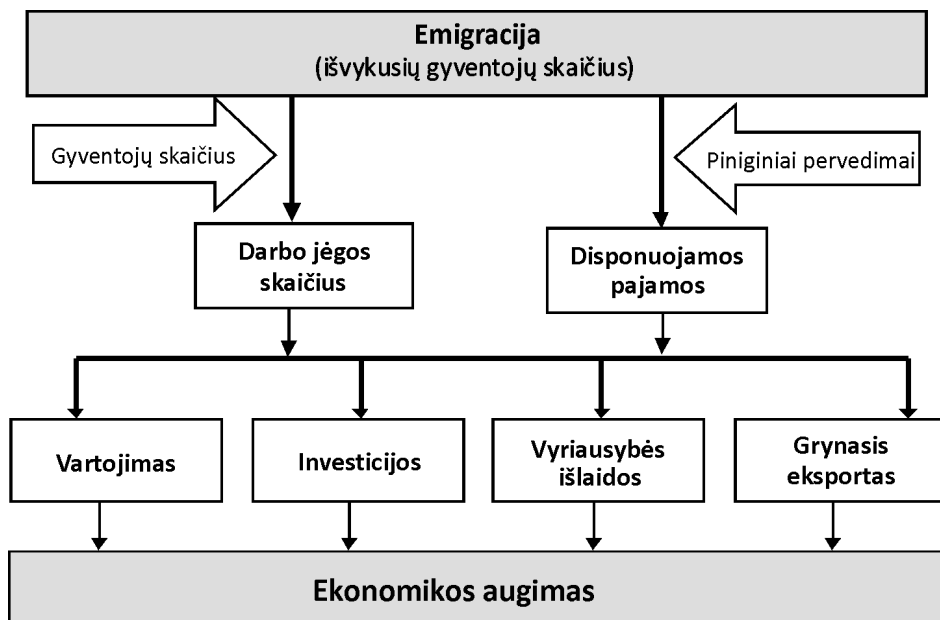
Kompleksiniai emigracijos poveikio tyrimai	Imigracijos poveikis ekonomikos augimui per didėjančią darbo pasiūlą	Regresinis imigracijos pertekliaus modelis	Imigracijos rezultatas – grynas nacionalinių pajamų didėjimas	Borjas (1999)
	Tarptautinės migracijos poveikis augimui besivystančiose šalyse (teorinis modelis)	Dviejų šalių endogeninio augimo modelis laisvos migracijos tarp šalių sąlygomis	Laisva tarptautinė migracija skatina augimą, kadangi tai yra reakcija į darbo jėgos skirtumus tarp šalių. Laisva migracija tarp panašių šalių yra augimo šaltinis.	Lundborg, Segerstrom (1999)
	Socio – ekonominių migracijos pasekmių vertinimas (ES plėtros kontekste)	Logaritminė socio – ekonominių charakteristikų funkcija kilmės ir tikslo šalyse	Modelio pagalba įvertinamas esamos ir būsimos migracijos Vakarų Europoje mastas bei struktūra, įvertinant ekonomines sąlygas Baltijos ir Vakarų Europos šalyse.	Kancs, Kielyte (2002)
	Besivystančių šalių migracijos srautų poveikis ekonomikos augimui	Dinaminis dviejų šalių bendrosios pusiausvyros modelis	Migracija sukelia ekspansinį poveikį, kadangi kai kurie emigrantai, sukaukę tam tikrą kiekį patirties ir žinių apsisprendžia grįžti į kilmės šalį. Ilguoju laikotarpiu daugelio šalių gyventojai yra mažiau linkę emigruoti.	Dos Santos, Postel-Vinay (2003)
	Emigracijos poveikio ekonomikos augimui mechanizmas		Makroekonominio lygiu emigracijos poveikio ekonomikos augimui balansas priklauso nuo darbo jėgos emigracijos poveikio vietinei darbo pasiūlai ir piniginių pervedimų grįžtančių į kilmės šalį	Katseli, Lucas, Xenogiani (2006)
	Emigracijos ciklas ir poveikis ekonomikos augimui		Emigracijos ciklo poveikis šalies ekonomikai ir socialinei aplinkai tiek kilmės, tiek tikslo šalyje, priklauso nuo vietinių socio – ekonominių sąlygų, kurios kiekvienoje šalyje yra labai skirtingos. Kai kurie etapai gali būti praleidžiami arba niekada nepasiekiami konkrečioje šalyje, etapų trukmė taip pat gali ženkliai skirtis kiekviename emigracijos cikle	Katseli, Lucas Xenogiani (2006)
	Migracijos dinamikos poveikio ekonomikos augimui ir konvergencijai vertinimas	Pastovaus augimo modelis	Pagrindinės modelio išvados: (a) migracija teigiamai veikia kilmės šalį per kapitalo/darbo santykio gerėjimą ir grįžusių darbuotojų santaupų panaudojimą; (b) šalių skirtumai nebūtinai ilgau laikotarpiu išnyksta, taigi konvergencija yra ribota ar su tam tikromis išlygomis; (c) grįžtamosios migracijos galimybė turi būti įtraukta į trumpalaikį dinaminį augimą.	Larramona, Sanso (2006)
	Emigracijos poveikio šalies ekonomikai vertinimas	Dinaminis bendrosios pusiausvyros modelis	Nustatytas tiesioginis emigracijos poveikis darbo rinkai – kvalifikuotos ir nekvalifikuotos darbo jėgos nedarbo lygio sumažėjimas, nekvalifikuotų asmenų bruto darbo užmokesčio padidėjimas ir kvalifikuotų asmenų bruto darbo užmokesčio sumažėjimas. Trumpu laikotarpiu, kai emigracija yra didžiausia, nustatytas didžiausias neigiamas poveikis BVP. Sumažėjus emigracijos mastui, vidutiniu laikotarpiu jos ekonominis poveikis mažėja.	Karpavičiaus (2006)
	Emigracijos poveikis ekonomikos augimui per žmonių kapitalo naudojimą	Kartų persidengimo (angl. overlapping generations) modelis	Didėjant emigracijos galimybėms, emigracijos poveikis gimstamumui bei švietimo išlaidoms tampa priklausomas nuo darbo užmokesčio lygio kilmės šalyje lyginant su tikslo šalimi, tėvų pirmenybių išsidėstymo ir emigracijos tikimybės, priėmus prielaidą, kad aukštos ir žemos kvalifikacijos darbuotojai turi skirtingas galimybes emigruoti	Chen (2006)
	Migracijos sprendimo socialinio poveikio kilmės ir tikslo šaliai vertinimas	Dviejų atvirų šalių pusiausvyros modelis	Migracija per išorinį poveikį mažina kilmės šalies gėrovę, tuo tarpu tikslo šalyje šis poveikis gali būti tiek teigiamas, tiek neigiamas. Todėl kai kurios šalys gali skatinti imigraciją, todėl yra būtina tarptautinė migracijos srautų kontrolė.	Celini (2007)

Atlikus Lietuvos bei užsienio autorių migracijos poveikio ekonomikos augimui tyrimų analizę, galima teigti, kad analizuoti darbai yra apimantys skirtingas tyrimų sritis, tačiau nėra visiškai išbaigti, reikalauja papildymo ir gilesnių tyrimų, siekiant išryškinti emigrantų poveikį BVP išlaidų elementams.

Emigracijos poveikio šalies ekonomikos augimui teorinis modelis

Siekiant sudaryti teorinį emigracijos poveikio šalies ekonomikos augimui modelį atlikta mokslinės literatūros analizė bei išanalizuoti užsienio ir Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai migracijos poveikio klausimu (žr. 1 lentelę). Išanalizavus modelius, vertinančius migracijos poveikį ekonomikos augimui ir siekiant kompleksiskai įvertinti emigracijos poveikį ekonomikai per atskirus ūkio sektorius, pasirinktas BVP išlaidų modelis. Atliekant kompleksinį emigracijos poveikio vertinimą, būtina atsižvelgti į emigranto vaidmenį, kuris skiriasi kiekviename ekonomikos sektoriuje (namų ūkių sektoriuje emigrantai sudaro dalį vartotojų, verslo sektoriuje emigrantai dalyvauja kaip gamybos veiksnys, vyriausybės – transferinių išmokų gavėjas arba mokesčių mokėtojas).

Atsižvelgiant į minėtus vaidmenis, emigracija pirmiausia lemia šalies gyventojų skaičiaus ir darbo pasiūlos pokyčius, kas savo ruožtu lemia vartotojų, investuotojų skaičiaus pokyčius, nuo ko priklauso vartojimo ir investicijų apimtis šalyje. Išvykstantys bedarbiai sumažina nedarbo išmokų našta valstybės biudžetui, tačiau turi neigiamą poveikį valstybės pajamoms dėl mažėjančio gyventojų pajamų mokesčio. Dar vienas poveikio aspektas – piniginiai pervedimai. Makroekonominis pervedimų poveikis pasireiškia per vartojimo bei investavimo galimybių didėjimą, o tai sąlygoja teigiamus BVP pokyčius. Pervedimai taip pat gali turėti įtakos ir taupymo lygio pokyčiams, kadangi emigrantų pervesti pinigai gali būti ne tik išleidžiami vartojimui, bet ir taupomi. Kadangi emigracijos poveikis priklauso nuo emigruojančių žmonių srauto dydžio, kvalifikacinės emigrantų struktūros, sukaupto fizinio bei žmonių kapitalo panaudojimo, atliekant skaičiavimus modelis tikslinamas įvertinant pateiktus kintamuosius. Šio modelio pagrindu formuojamas emigracijos poveikio šalies ekonomikos augimui modelis (žr. 1 pav.).

1 pav. Migracijos poveikio ekonomikos augimui modelis

Šaltinis: sudaryta autorių.

Modelis sudaromas taip, kad būtų įmanoma įvertinti ne tik bendrą poveikį ekonomikos augimui, bet ir atskirų ūkio sektorių išlaidoms (vartojimui, investicijoms, vyriausybės išlaidoms, grynam eksportui). Kaip matyti

iš pateiktos schemos, emigracija 2 pagrindiniais būdais veikia ekonomikos augimą: per darbuotojų skaičiaus pokyčius ir piniginius pervedimus.

Emigracija pirmiausia sąlygoja kiekybinius, taip pat ir struktūrinius šalies gyventojų pokyčius dėl emigruojančių gyventojų charakteristikų. Todėl emigracijos poveikio ekonomikos augimui modelyje reikia išskirti kvalifikuotą ir nekvalifikuotą emigruojančią darbo jėgą, įvertinti emigrantų užimtumo statusą prieš emigraciją.

Poveikis vartojimui. Vartojimas priklauso nuo disponuojamųjų pajamų, kurias lemia užimtųjų skaičius, atlyginimų lygis ir kiti pajamų šaltiniai. Vienas iš šių šaltinių yra piniginiai pervedimai iš užsienio, kurių detalesnis poveikis ekonomikos augimui analizuojamas vėliau. Emigracija mažina tiek užimtųjų, tiek bedarbių skaičių. Emigruojant užimtiesiems disponuojamosios pajamos, o kartu ir vartojimas mažėja labiau nei emigruojant bedarbiams, nes pirmųjų pajamos vidutiniškai didesnės. Panaši situacija ir su emigrantų pasiskirstymu pagal kvalifikaciją. Priimant prielaidą, kad kvalifikuotos darbo jėgos darbo užmokesčio ir nedarbo pašalpos lygis yra aukštesnis nei nekvalifikuotos, pastarųjų emigracija turės mažesnę poveikį vartojimui. Galima teigti, kad emigracija turi multiplikacinį poveikį vartojimui, kadangi disponuojamųjų pajamų, o kartu ir vartojimo mažėjimas sukelia gamybos apimtį mažėjimą, o tai vėlesniame etape paskatina tolimesnį disponuojamųjų pajamų ir vartojimo mažėjimą.

Poveikis investicijoms. Jei gamybos procese kapitalą laikytume pakaitu nekvalifikuotai darbo jėgai ir komplektiniu gamybos veiksmu kvalifikuotai darbo jėgai, priklausomai nuo emigrantų kvalifikacinės struktūros, poveikis bendrojo kapitalo formavimo išlaidoms gali skirtis. Nekvalifikuotų užimtųjų emigracija neturėtų sukelti ekonominių nuostolių, nes juos būtų lengva pakeisti tuo metu darbo neturinčiais gyventojais arba kaip pakaitą gamybos procese naudoti kapitalą. Kvalifikuotos darbo jėgos emigracijos atveju pakeičiamumas gamyboje yra daug sudėtingesnis. Trumpuoju laikotarpiu šios darbuotojų grupės emigracija mažintų investicijas arba jas iš dalies nukreiptų nekvalifikuotos darbo jėgos mokymams. Tokia situacija labiau tikėtina ekonomikos augimo metu, kai laisvos darbo jėgos prieinamumas yra ribotas. Ekonomikos nuosmukio metu mažėja poreikis tokioms investicijoms, dėl finansinių išteklių trūkumo ir darbo jėgos pertekliaus.

Poveikis vyriausybės išlaidoms. Vyriausybės išlaidos yra skiriamos prekėms ir paslaugoms pirkti ir priklausomai nuo valstybės pajamų, kurias lemia surenkamų mokesčių suma bei išlaidos socialiniams pervedimams ir kitoms valstybės reikmėms apmokėti. Tačiau socialiniai pervedimai, skiriami namų ūkiams ir apimantys nedarbo pašalpas, pašalpas daugiavaikėms šeimoms, neįgaliesiems neįtraukiami į BVP, kadangi jie tik persiskirsto. Užimtųjų emigracija trumpuoju laikotarpiu (jei laisvos darbo vietos greitai užpildomos) arba ilguoju laikotarpiu (emigruojant kvalifikuotai darbo jėgai ir nesant jai pakaito) sąlygoja valstybės pajamų mažėjimą. Tam įtakos turi mažesnės tiesioginių (pajamų, socialinio draudimo ir kt. mokesčių) ir netiesioginių (PVM, akcizų) mokesčių pajamos. Emigruojant bedarbiams valstybės pajamos taip pat mažėja dėl vartojimo pokyčio sąlygotos netiesioginių mokesčių įplaukų mažėjimo. Emigracijos poveikis vyriausybės išlaidoms taip pat pasireiškia per sumažėjusias nedarbo ir kitas socialines išmokas, kurių lėšos gali būti panaudotos vyriausybės pirkimams. Bedarbių ir kitų socialinių išmokų gavėjų emigracijos atveju valstybei atsiranda galimybė mažinti transferines išmokas.

Vertinant emigracijos poveikį valstybės išlaidoms reikia įvertinti bendrą efektą, kuris apima valstybės pajamų mažėjimą dėl sumažėjusių mokestinių įplaukų ir sutaupytas transferines išmokas. Be to, poveikis ekonomikos augimui priklauso nuo to, kur bus panaudotos sutaupytos valstybės lėšos.

Modelyje laikomasi prielaidos, kad **grynojo eksporto** kintamasis nepriklauso nuo emigracijos srauto, kadangi sudėtinga įvertinti išlaidų struktūrą prekės šalies kilmės aspektu.

Kitas emigracijos poveikio ekonomikos augimui šaltinis – piniginiai pervedimai, kurie veikia dviem pagrindiniais kanalais:

- tiesioginis poveikis pervedimus gaunantiems namų ūkiams, nes didėjančios pajamos sudaro sąlygas vartojimo augimui. Pervedimų naudingumas gali būti maksimizuojamas dėl produktyvių investicijų, t.y. investicijų, kurios didina namų ūkio vartojimo galimybes ateityje, nepriklausomai nuo pervedimų srauto;
- netiesioginis poveikis šalies ekonomikai: (a) multiplikacinis efektas ekonomikai dėl pervedimų gavėjų vietinės produkcijos vartojimo augimo; (b) žmonių kapitalo kaupimas, dėl investicijų į sveikatos priežiūrą, švietimą, ir jo skatinamas ekonomikos našumo augimas; (c) finansinio kapitalo prieinamumo didėjimas (Orozco, Paiewonsky, 2007).

Piniginiai pervedimai priklauso nuo emigruojančių gyventojų srauto, jų uždirbamų pajamų ir šeimos narių, likusių kilmės šalyje. Taip pat galima išskirti kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų pervedimus. Kaip jau minėta, pervedimai lemia namų ūkio vartojimą dėl augančių disponuojamųjų pajamų, kadangi vartojimas

tiesiogiai priklauso nuo disponuojamų pajamų. Piniginių pervedimų paskirstymą vartojimui ir taupymui lemia ribiniai polinkiai vartoti ir taupyti. Dalis sutaupyto piniginių pervedimų gali būti panaudojama investavimui, priklausomai nuo gyventojų ribinio polinkio investuoti.

Išvados

Didėjantys tarptautinės emigracijos srautai sąlygoja ekonominius, finansinius, kultūrinius, intelektinius pokyčius, lemiančius šalies ekonomikos augimą. Didėjantys tarptautinės emigracijos srautai paskatino didelį įvairių sričių mokslininkų, politikų susidomėjimą, kadangi tai sukelia įvairias ekonomines, socialines ir politines pasekmes šaliai. Pastaruoju metu tyrėjai atkreipė ypatingą dėmesį į teigiamų ir neigiamų ekonominių emigracijos pasekmių analizę kilmės šalimis. Darbo jėgos emigracija ir jos poveikis ekonomikos augimui yra daugiadimensinis reiškinys, kuris analizuojamas įvairiais aspektais: struktūriniu, socialiniu, ekonominiu, kultūriniu, politiniu. Atlikus Lietuvos bei užsienio autorių migracijos poveikio ekonomikos augimui tyrimų analizę, galima teigti, kad analizuoti darbai yra apimantys skirtingas tyrimų sritis, tačiau nėra visiškai išbaigti, reikalauja papildymo ir gilesnių tyrimų. Siekiant išryškinti emigrantų poveikį BVP pasirinktas išlaidų modelis, kadangi jis leidžia tiksliausiai nustatyti emigracijos struktūros poveikio aspektus.

Literatūra

84. Adomėnas, M. (2006). Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai // Pranešimas konferencijoje 2006 m. kovo 17 d. Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/docs2/WXBUZDAW.DOC>. [Žiūrėta: 2010 birželis].
85. Birks, J. S., Sinclair, C. A. (1980). International Migration and Development in the Arab Region // *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 30, No. 2.
86. Borjas, G. J. (1999). The Economic Analysis of Immigration // *Handbook of Labor Economics*, Vol. 3. Prieiga internete: <http://www.ppge.ufrgs.br/giacomo/arquivos/eco02268/borjas-1999.pdf>. [Žiūrėta: 2010 birželis].
87. Bretschger, L. (2001). Labor Supply, Migration and Long – term Development // *Open Economic Review*, No. 12.
88. Cellini, R. (2007). Migration and Welfare: A Very Simple Model // *Journal of International Development*, Vol. 19, No. 7.
89. Chen, H. J. (2006) International Migration and Economic Growth: A Source Country Perspective // *Journal of Population Economics*, Vol. 19, No. 4.
90. Čiarnienė, R., Kumpikaitė, V., Taraškevičius, A. (2009). Makroekonominių veiksmų poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14.
91. Dos Santos, M. D., Postel-Vinay, F. (2003). Migration as a source of growth: The perspective of a developing country // *Journal of Population Economics*, Vol. 16 (1).
92. Glytsos, N. P. (2002). Dynamic effects of migrant remittances on growth: an econometric model with an application to Mediterranean countries // *Centre of planning and economic research*, No. 74.
93. Grossman, G., Helpman, E. (1991). *Innovation and Growth in the Global Economy*. - Cambridge, MA: MIT Press.
94. Gruževskis, B. (2004). Labour migration in Lithuania // *New Patterns of Labour Migration in CEE*. CEPNO Volume Cluj – Napoca (Romania), Open Society Foundation.
95. Gunatilleke, G. (1992). *Impact of Labour Migration on Households: A Comparative Study in Seven Asian Countries*. Tokyo, Japan: United Nations University Press.
<http://dspace.cc.uregina.ca:8080/dspace/bitstream/10294/1120/1/103.pdf>
96. Kancs, d'A., Kielyte, J. (2002). Migration in the Enlarged European Union: Empirical Evidence for Labour Mobility in the Baltic States // *EERI Research Paper Series*, No. 04/2002. Prieiga internete: http://www.eeri.eu/documents/wp/EERI_RP_2002_04.pdf.
97. Karpavičius, S. (2006). Emigracijos poveikis Lietuvos ekonomikai // *Pinigų studijos*, Nr. 2. Prieiga internete: http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2006_2/karpavicius.pdf.
98. Katseli, L.T., Lucas, R.E.B., Xenogiani, T. (2006). Effects of migration on sending countries: what do we know? // *OECD Development centre working papers*. No. 25.
99. Kazlauskienė, A. (2006). Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis. - Daktaro disertacijos santrauka. KTU, Kaunas.
100. Larramona, G., Sanso, M. (2005). Migration Dynamics, Growth and Convergence // *Documento de Trabajo 2005-09*. Prieiga internete: <http://www.dteconz.unizar.es/DT2005-09.pdf>. [Žiūrėta: 2010 gegužė].
101. León-Ledesma, M., Piracha, M. (2001). International Migration and the Role of remittances in Eastern Europe // *Studies in Economics 0113*, Department of Economics, University of Kent. Prieiga internete: <ftp://ftp.ukc.ac.uk/pub/ejr/RePEc/ukc/ukcedp/0113.pdf>

102. Levine, P., Lotti, E., Pearlman, J. (2002). The Immigration Surplus Revisited in a General Equilibrium Model with Endogenous Growth // *Journal of Regional Science*, Vol. 47, No. 3.
103. Lucas, R.E.B., Stark O. (1985). Motivations to Remit: Evidence from Botswana // *Journal of Political Economy*, No. 93.
104. Lundborg, P., Segerstrom, P. S. (1999). International Migration and Growth in Developed Countries: A Theoretical Analysis // *Economica*. No. 67.
105. Lundborg, P., Segerstrom, P. S. (2002). The Growth and Welfare Effects of International Mass Migration // *Journal of International Economics*, No. 56.
106. Martinaitis, Ž., Žvalionytė, D. (2007). Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? // *Politologija*, Nr. 3 (47).
107. Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. (2006). Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Prieiga internete: http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324.
108. Nayyar, D. (1994). Migration, remittances and Capital Flows. - Delhi: Oxford University Press.
109. Orozco, A.P., Paiewonsky, D. (2007). Gender, Remittances and Development. UN-INSTRAW Working paper No. 4.
110. Ratha, D. (2003). Workers Remittances: An Important and Stable Source of External Finance // *Global Development Finance*. Washington, DC: World Bank.
111. Reichlin, P., Rustichini, A. (1993). Diverging Patterns in a two Country Model with Endogenous Labor Migration // *Université Catholique de Louvain CORE Discussion Paper*, No. 9332.
112. Sipavičienė, A. (2006). Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Prieiga internete: <http://tmo.stotis.lt/repository/knyga.pdf>.
113. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Dobrynina, M. (2009). Grįžtamoji migracija: teorinės įžvalgos ir situacija Lietuvoje. Prieiga internete: <http://www.emn.lt/uploads/documents/knygamin.pdf>.
114. Solimano, A. (2005). Remittance by Emigrants: Issues and Evidence. In: *new Sources of Development Finances*, ed. A. B. Atkinson. - Oxford: Oxford University Press.
115. Stahl, C. W. (1982). Labor Emigration and Economic Development // *International Migration Review*, Vol. 16, No. 4. Prieiga internete: www.jstor.org/stable/2546163.
116. Stark, O. (1991). The Migration of Labor. - Oxford: Basil Blackwell Ltd.
117. Stulgienė, A., Daunorienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14.
118. Urbonavičienė, I., Tvaronavičienė, M. (2008). Polinkis emigruoti: priežasčių paieškos // *Verslas: teorija ir praktika*, Nr. 9 (4).
119. Walz, U. (1995). Growth (rate) effects on migration // *IVS discussion paper series 523*, Institut für Volkswirtschaft und Statistik (IVS), University of Mannheim.
120. Wilson, S. J. (2003). A Dynamic General Equilibrium Analysis of Migration and Capital Formation: The Case Canada // *Review of Economic Dynamics*. Vol. 6. No. 2.
121. Xenogiani, T. (2006). Migration Policy and its Interactions with Aid, Trade and Foreign Direct Investment Policies: A Background Paper // *OECD Development Centre, Working Paper*, No. 249. Internet access: <http://www.oecd.org/dataoecd/60/28/37036220.pdf>.

Straipsnį recenzavo: dr. doc. Solveiga Skunčikienė (ŠU)

Mindaugas BUTKUS, Kristina MATUZEVIČIŪTĖ

ASSESSING EMIGRATION IMPACT ON COUNTRIES ECONOMIC GROWTH: THEORETICAL ASPECT

Summary

Increasing international migration flows influence economic, financial, cultural, intellectual changes, leading to the country's economic growth. Increasing international migration flows triggered large multidisciplinary researches. Recently, researchers paid particular attention to the positive and negative economic consequences of emigration for the countries of origin. Labor force emigration and its effects on economic growth is a multidimensional phenomenon, which is analyzed in different aspects: structural, social, economical, cultural, and political. According to analysis of scientific literature on migration influence for economic growth, it appears that the analysis of the works are covering different areas of research, but not entirely perfect, and requires the addition of a deeper study in order to highlight the impact of emigration on GDP expenditure components, and therefore GDP expenditure method was chosen, whereas this model accurately reflects the issues of emigration impact.